

artilletres

NÚM. 10 — CASTELLAR DEL VALLÈS — DESEMBRE, 1990

- Contractar el lloguer o la compra d'un pis en català.
- Fer testament en català.
- Presentar instàncies en català a tots els organismes públics.
- Demanar pòlisses d'assegurances en català.
- Declarar davant un jutge o un tribunal en català.
- Redactar qualsevol document jurídic i fer qualsevol actuació judicial en català.

J A S A P Q U E T O T A I X Ò É S L E G A L ?

- La Constitució espanyola.
- L'Estatut de Catalunya.
- La Llei de Normalització Lingüística i
- La Llei Orgànica del Poder Judicial estan d'acord:

A Catalunya, tota classe d'escrits, documents i declaracions en llengua catalana, sense excepció, són plenament vàlids.

I això ho saben els gestors, els advocats, els notaris, els funcionaris judicials, els jutges...

Vostè tindrà el seu suport, i el de la llei, si tria el català.

Vol més informació sobre l'ús del català en l'Administració de Justícia?

El telèfon **(93) 215 90 04** està a la seva disposició. O envii aquest cupó:

Nom i cognoms _____

Adreça _____

Població _____

Direcció General de Relacions amb
l'Administració de Justícia.
Casp 26. 08010 Barcelona.

Defensi els seus drets,
afirmant la seva identitat.

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

JOAN ARÚS

POEMES DE CIRCUMSTÀNCIES

Joan Arús, poeta de doll fàcil i abundant, va escriure molts poemes de circumstàncies al llarg de la seva vida. Alguns, van passar a engruixir l'opus «oficial» arusià, d'altres van ser simplement confiats a la memòria dels destinataris, i finalment, uns quants van quedar arxivats entre els papers del poeta, com a record d'una ocasió determinada, però sense destí aparent dins el seu opus.

Entre aquests darrers, actualment a l'Arxiu Arús, dipositat a l'Arxiu Municipal de Castellar, n'hi ha alguns que ens ofereixen un besllum de la cara humorística del poeta, normalment absent de la seva obra. Com que en l'edició de l'obra poètica completa —que apareixerà aviat per commemorar el centenari del naixement del poeta— no hi hem inclòs els poemes ocasionals que no semblaven destinats a la publicació perdurable, ens ha semblat que tenia interès de donar-ne a conèixer una mostra a través d'aquest número d'«Artilletes», que deurà aparèixer simultàniament amb l'Obra Poètica.

MIQUEL DESCLOT

ELOGI DEL XAMPANY

Oh, essència suprema del raïm,
àuria font de bàquica alegria,
que la divina Hebe envejaria
per a brindar-la als pròcers de l'Olimp!

Si el goig és breu és l'escumeig que fuig;
si dura, el vi saborejat amb pausa
i el goig que hem esperat se'ns torna enuig
si es perd, de cop, per qualsevulla causa.

Mes, quan tu vesses de les copes plenes
i, fent bullir la sang dintre les venes,
als ulls ens poses guspireigs estranys,

el teu màgic poder, que el món capgira,
folles rialles al més trist inspira
i al vell li treus la càrrega dels anys.

(juny, 1973)

LA RECOMPENSA

En l'homenatge al Dr. Crusafont

No ets, tu, com l'avar que s'afanya
a amuntegar i guardar diner;
el proïsme no en treu cap bé
i amb ella la ciutat res no guanya.

També tu ets ric, com ell, però
d'una riquesa molt més noble:
tu acumules ciència i d'això
se'n fa un just orgull el teu poble.

Pròdigament, del teu saber
a mants deixebles fas mercè,
tornant-los més rics que no eren,

i, a canvi, tu en reps un tresor
més preciós que plata i or:
l'íntima estima amb què et veneren.

SEMBLANCES

I OCTAVI SALTOR

Ningú no sap d'on treu el temps;
en té per tot, llevat de l'oci.
Amb igual cura vetlla ensems
família, amics, clients, negoci.

Respon les cartes al minut;
rep deu amics mentre despatxa;
té esment de tot; a tot acut;
quan li convé, també viatja.

Home proteic, d'afanys diversos,
publica articles, llibres, versos
i sempre té un discurs a punt.

Oh, cas insòlit! No s'explica
com aquest home es multiplica.
És que potser n'hi ha més d'un?

II JOAN OLLER I RABASSA

Diu que ja és vell, el senyor Oller,
i, certament, així ho demostra
amb les arrugues del seu rostre
per on el temps s'escorregué.

Amb un bastó de crossa al puny
camina amb passa mesurada
(a poc a poc també es va lluny
i dura més la caminada).

Això per fora, que per dins
la virior té dels fadrins,
no la fatiga dels projectes.

El seu neguit no defalleix:
feineja, garla, escriu, llegeix
i encara embasta nous projectes!

PETIT HOMENATGE A RAMON MOIX

Oh quin estrany misteri la teva poesia!
D'on ve? D'una au ignota que canta per tu sol?
Del cantusseig melòdic d'un secret fontinyol,
o d'un estel que et parla des de la llunyania?

Ton cor sovint fretura mons ideals. Llavors
resta ací baix la teva realitat corpòria
i, esperit pur, t'eleva a una regió il·lusòria
d'on treus la meravella d'insospitats tresors.

Allà sents l'exultança d'haver trobat la deu
de la font genuïna; i, amb tremolosa veu,
cantes, i és el teu càntic a cap més comparable,

com si un àngel poeta te l'hagués revelat
directament; un àngel fins a tu davallat
del món dels somnis i de l'inefable.

A MN. PERE RIBOT DE RIELLS DEL MONTSENY

Sis sonets sense resposta!
Què passa? Calleu a posta
perquè no us plau el present?
No ho vull creure, francament.
Quina serà, doncs, la causa
d'aquest silenci? La pausa
que us heu pres vol dir —qui sap!—
que teniu quelcom al pap:
un comentari analític,
si us ho preneu com a crític,
dels versos que us he enviat;
o bé —què més indicat?—
poeta contra poeta,
ja és en camí una completa
cohort de sonets, portant
el vostre missatge? Oh, quant
bell i escaient no seria
que, entre poetes, en vers
fos el recíproc comerç
—amb més o menys poesia.

(10 agost 1963)

EN EL DEPART DE J. M. LLORENS

Home tot esperit, fou la musica
l'aire que respiraves amb delit;
la musica que eleva i purifica;
la flor més bella del teu esperit.

Te'n vas i ens deixes el millor record,
el record perdurable de les belles
obres per tu creades. Sols per elles
ton nom, oh, amic!, depassarà la mort.

Per què te'n vas tan prompte? Si podies,
tal volta —el cor m'ho diu— tu respondries:
—Àvid d'una bellesa molt més gran,

me'n vaig, lliure d'angoixa, amb el deliri
d'extasiar-me amb el concert que fan
els àngels en la glòria de l'Empiri.

(22 juny 1974)

SOL, EL POETA

A Guerau Mutgé

Sol, el poeta només té paraules
per l'estimada que el seu cor pressent:
no l'en distreuen ni cançons ni faules
ni cap altre mester no li és plaent

sinó invocar-ne la presència viva
amb càntics que l'atreguin vora seu,
i així li diu, al bell instant que arriba:

—Tu has fet realitat el somni meu,
car si per tu, per creure en tu jo he fuit
d'extraviar-me en mentideres faules,
tu has fet que no es perdessin més paraules
com una veu sense eco dins el buit.

Ara el seu càntic tindrà un altre so.
¿Serà millor que el càntic vell, però?

(13 abril 1974)

EL CAPTAIRE

A Miquel Rossell

Tant estimeu el poble que el voldríeu feliç,
però això mai no passa, sempre hi ha qui somica:
l'infant desemparat, el vellard malaltís
que veu venir la mort pas a pas, mica a mica.

I vós patiu per tots i a tots voleu atendre,
però, davant de tants, què pot un home sol?
I ells no són pas uns pobres d'ofici per entendre
la mà pidoladora a un estrany qualsevol.

Vós ho fareu per ells; vós sereu el captaire
de tots; sense sentir-ne vergonya gens ni gaire,
anireu per les cases demanant caritat.

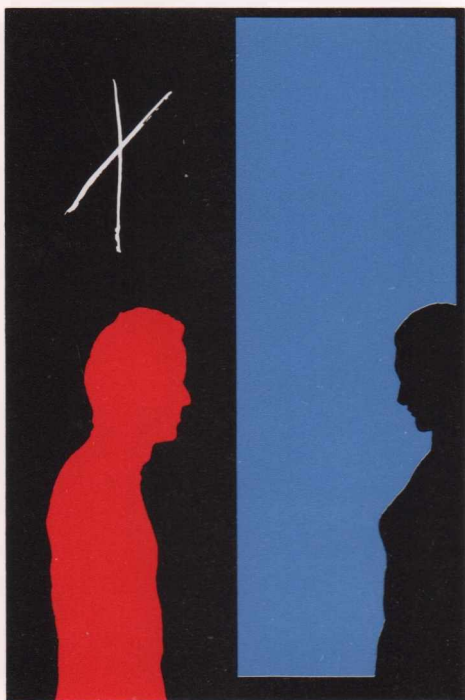
I així, per cas, un dia, als vells mancats de sostre
els podreu dir: —Teniu! Aquesta és la llar vostra.
Encara al món hi ha rics de bona voluntat.

(juny 1973)

LA PRIMERA NOVEL·LA DE GISELA POU

SOROLL DE FONTS GISELA POU

NARRATIVES 314

«P» erò si aquesta és la meua *senyo!*», va exclamar, sorprès, un alumne de la Gisela en veure *Soroll de fons* a l'aparador de la Biblioteca. Meravellat, va descobrir que els escriptors no sempre són senyors grans, famosos, avorrits, inaccessibles, estrangers, o morts. I va deduir que hi havia un dia en què començaven una obra. I així va arribar a intuir que amb el temps, potser alguns es tornaven «senyors», altres famosos, d'altres avorrits, o inaccessibles...

La satisfacció que va sentir aquest noi en poder manifestar que coneixia una escriptora en persona, és paral·lela a la que experimentem els castellers quan un nom del nostre poble fa entrada al panorama editorial català.

Agraïxo a la redacció d'*Artilletes* que em rellevés de la responsabilitat de fer una crítica literària de *Soroll de fons* (encara que el mateix llibre de Gisela Pou m'hagués estat una eina excel·lent per realitzar-la), i definís la meua col·laboració únicament com a impressió personal.

D'entrada, el que m'ha resultat més suggerent és el pretext de la narració. Helena, una reputada novel·lista i consellera literària d'una editorial, es troba reflectida en una de les obres que haurà de jutjar en un concurs literari. La protagonista observarà, astorada, com és vista des de l'altra banda del mirall. Aquest és un desig íntim i secret de tot escriptor, oi? Però és dolorós en el moment que es constata la no correspondència dels dos punts de vista: el davant i el darrera del mirall.

Jo em pregunto: té o ha tenir la literatura alguna utilitat? O bé estem amb l'art per l'art? Crec que en l'obra de Gisela Pou veiem doblement que la literatura és útil per preparar una venjança (perquè, importa menys que per a qui). D'altra banda (i ara el pintor és dins el quadre), que la literatura és útil, ho veiem en aquesta narració, en tant que es respira una clara intenció didàctica. Constantment ens defineix, amb veu dels protagonistes, com ha de ser una novel·la. Ens parla de cohesió argumental, versemblança de personatges, diàlegs suggerents, equilibri entre mètode i creació... Això és un avantatge i alhora un risc. Un avantatge per al lector pel fet que no li cal recórrer a un manual de teoria literària per aprendre'n (l'autora no es pot desprendre de la seva vocació pedagògica), perquè ja trobem en el text els paràmetres que han de delimitar una novel·la. I és un risc per a l'escriptora, perquè potser algú podria caure en la temptació d'aplicar aquests paràmetres per valorar *Soroll de fons*, i això no seria just si tenim en compte que es tracta d'una «opera prima».

Però passem a d'altres aspectes interessants. El pas de la ficció a la realitat, i el pas d'una realitat a una realitat diferent. La retrospectiva. Les justificacions de l'Helena a través del narrador: per prendre vàlums, per ser infidel, per sentir passions... I com un regal de Gisela Pou envers els lectors, les obsessions de la protagonista: la veu i les llunetes de les ungles. Jo rebo aquest regal amb alegria i brindo per aquestes pinzellades tan ben aconseguides. El que lamento és no poder veure la tela acabada.

Per acabar, m'agradaria ressaltar el tancament de la narració. En una primera lectura, haig de confesar que em va decebre. Potser m'esperava un final sorprenent. Després el vaig trobar molt realista. De fet, en la vida, quan una situació és explosiva, normalment no passa res: senzillament s'acaba. Fins que un altre prepara el contratac. El conte de mai acabar. Igualment, en l'obra de Gisela Pou, el final sorprèn precisament per ser un autèntic mirall de la realitat. I això sobta, com la vida mateixa, on gairebé sempre tornem a començar.

LOURDES MARTÍN

EVOCACIÓ DE MERCÈ RODOREDA

Mercè Rodoreda és l'autora de dues de les millors novel·les catalanes del segle XX: *La plaça del Diamant* i *Mirall trencat*

Romanyà de la Selva. Any 1976. Primavera. El passejant ha recorregut la vall d'Aro, assolellada, estesa cap al mar. Al pic del migdia puja a Romanyà, un caseriu dispers i silenciós sobre les Gavarres. La vegetació és espessa i seca. Ginesta, alzines sureres, garrofers, pins plàcids. Vol de pardals. Brunz la calor primerenca. La puput travessa el camí, mestressa i gaia.

El passejant entra a l'hostal. Demana per beure. Voldria guanyar la confiança de la casa. Obté quatre paraules displicents, suspicaces. El local és fosc i sorollós. S'informa, tanmateix, de l'imprescindible. Uns vells, vermut en mà, juguen al set i mig. Les mosques els sobrevolen.

El camí s'estira fins a l'extrem del puig. Ja s'endevina el mar rere la pineda. El blau del mar com una transparència. Un blau de seda, diria ella.

El passejant, com ho hem de dir?, té una passió. Una passió és un crit interior produït per un esdeveniment de fora. És com una incandescència atiada pels papers, pels llibres i pel pas del temps. També pel misteri que envolta la desconeguda. Se sent com un enamorat de nou: d'ella, no en sap gairebé res, però en tindrà prou amb la presència.

El caminant, dèiem, té una passió. Una passió literària. Vol veure, només veure, Mercè Rodoreda. L'escriptora seixanteja, i les fotos de premsa ofereixen la imatge d'una dona afable, amb cabells blancs, llavis prims, somriure quasi invisible, i el vestigi d'un llarg cansament als ulls. Les seves novel·les i els seus contes són com ella: el treballat esbós d'un sospir consistent i pacificador. No són un bram desconsolat ni una rialla satisfeta. Perquè és en el to poetitzat del seu estil on la pèrdua d'un paradís, el lament per l'impossible retorn i la dura experiència del pas del temps són assumits amb benignitat adolorida. Com qui respira a fons després de l'accident.

El caminant arriba ara davant una casa de ventalles obertes. Una tanca l'encercla amplament. Tot ve de sobte. Ella és allí. Una dona ajupida, càvec en mà, que arranja un regueró per als rosers. L'explosió al roserar és total. Les roses són vermelles, immòbils, flamejants. L'aire fa pampallugues rogenques.

L'admirador no veu res més. Ni el mar, que ara és més pròxim. Ni la torre, que li ofereix intimitats, secrets, quadres, prestatges, mobles entapissats, la imatge externa i perllongada de l'escriptora. Ni la resta del jardí extens, que volta la casa. Fixa la mirada en aquesta Mercè Rodoreda coronada de roses. Amb rerefons de roses. Als peus de les roses.

Aquesta dona que cava el terra a ple migdia du pantalons negres i una brusa beix. El pentinat es manté intacte a pesar del moviment. Deixa l'eina. Remou el terra amb les mans. S'incorpora. Es gira. El centre del món, avui, és aquí.

Les roses són tan belles..., diu el badoc, tímidament. I no s'erra. És irrepetible l'estructura d'una rosa. Sí, són molt boniques..., diu ella. I se les mira. No n'hi ha cap d'igual, com les persones. Sou vós, doncs...?, fa ell, com qui no gosa. Sóc jo..., diu ella. M'han avisat de l'hostal. Passeu.

I li ensenya el jardí. Aquell tou de pensaments hèlios, la penjarella de caputxines blaves, els llessamins valencians, les buguenvíllees enceses, els violers, les petúnies de coloraines, i els rosers com un foc sagrat. Aquest jardí és tot el que li ensenya. Com un escut. No hi ha res més a dir. L'encuriosit passavolant desisteix de saber res més.

En marxar, ella li estén la mà, gairebé ingràvida. Fa el somriure del qui ha guanyat la contesa de la privacitat. I el visitant evoca el jardiner vell, femení, cansat, de *Jardí vora el mar*. El jardiner és un desdoblament d'ella mateixa, ja distanciada de l'agitació juvenívola, dels amors i els desamors, centrada únicament en el jardí, com a lloc de retrobament, com a referència de perennitat. I no hi ha res que passi tan aviat com la gràcia fugissera de les flors!

Mercè Rodoreda és autora d'un sol tema, com ho són els grans escriptors. Carme Arnau, que se n'ha constituït, i amb mèrit, principal investigadora, diu que és la novel·lista del mite perdut, enyorat, de la infantesa. De la infantesa com a força tenaç, que roman per sempre més dins la persona humana. Mite que Mercè Rodoreda situa en el jardí, el seu espai de somnis i de jocs infantils. El paradís perdut que malda per recrear.

El passejant l'ha trobada en el seu territori natural. Cap paraula d'ella no li ha semblat extraordinària. I, amb tot, quin cop d'ala d'àngel no tenen les seves frases, les seves comparances, els seus adjectius, el seu estil! Ha traslladat a la literatura de la postguerra grisa el seu món florit i delicat. I l'angoixa dels dies difícils recobrava esperances. Com una paret en runes, on s'enrinxa la mareselva.

Camí avall, es perd de vista el mar. L'obra s'estabilitza i es fa quieta. Els garrofers desprenen una sentor salvatge, aspra i forta. La ginesta és un cant d'exultança. Els pins silenciosos fan ombres discretes. La puput de cresta altiva travessa el camí. Miracles del jardí: el caminant percep dintre seu l'assossec. Les passions literàries, rai. I engega, a bon pas, la davallada.

JACINT TORRENTS

Salvador Juanpere • Enric Mateu • Xavier Mateu

OBERTURA CATALANA

1929
1989

EL LLAMP

Fa uns mesos, hem aconseguit publicar un llibre sobre un tema escaquístic d'alt contingut tècnic i històric. Els autors han estat essencialment, i novament, l'amic infatigable Salvador Juanpere i els germans terrassencs Mateu de reconegut prestigi escaquístic. La meua contribució l'he considerada de segon ordre, i per tant vaig declinar l'amable invitació de figurar entre els autors. Penso que va ésser una decisió encertada, ja que el mèrit correspon essencialment als amics que abans he anomenat. Aquesta posició em permet de valorar el treball, sense modèsties perturbadores, de tècnicament rigurós, actual, exhaustiu, i socialment enriquidor, normalitzador i historiador.

Voldria orientar el meu escrit en explicar què és l'obertura catalana d'una manera planera, per fer més comprensible l'abast d'aquests llibres a uns lectors suposadament no iniciats, o no iniciats suficientment, en el tema dels escacs.

En tota partida d'escacs, hi podríem considerar tres fases o etapes en les quals transcorre el joc que són: inici del joc o obertura, mig joc i final de partida.

L'inici del joc és la manera de desenvolupar ordenadament totes les peces amb el màxim d'eficàcia i amb el mínim nombre de jugades possibles.

El mig joc és la part de més lliure creació escaquística, i té com a fita desenvolupar l'estratègia iniciada en l'obertura. Pot transcórrer d'una manera posicional (és a dir a través d'una profunda interpretació de la posició per anar limitant els espais i les opcions de l'adversari) o tàctica, on la combinatòria de peces dóna lloc a jocs molt vius i dinàmics i generalment de menys durada que els posicionals.

El final de partida contempla generalment la manera de materialitzar els possibles avantatges aconseguits en el mig joc o, fins i tot, en l'obertura.

La producció literària escaquística contempla d'una manera diferenciada les tres fases del joc, però els llibres relatius a les obertures són els més freqüents. Són centenars els llibres que tracten les obertures com a tema fonamental.

És possible que arribats a aquest punt algun lector arqueji la cella interrogant-se sobre la necessitat d'aquesta literatura. Podria arquejar les dues cel·les (ganyota de significat oposat a l'anterior) en saber que a la primera jugada es poden fer 20 moviments diferents i, ja que l'adversari té també 20 opcions, abans de fer la segona jugada es poden donar en el tauler 400 posicions diferents. A la quarta jugada tenim més de 334 mil milions de posicions possibles! Fins i tot el sofert lector podria canviar les cel·les arquejades per una notable arrufada de nas si sabés que, només a la decena jugada tenim 2.984.704.847.606.753.797.413.888.000.000 de possibles posicions!

Una vegada determinada la importància dels llibres anomenats teòrics (que tracten essencialment de les obertures) cal referir-nos ara a l'obertura catalana. És bastant freqüent trobar obertures o defenses (la diferència és només un matís escaquístic) relacionades amb països, nacions, estats o fins i tot ciutats. Alguns exemples són: obertures italiana, escoceesa, russa, vienesa, anglesa, espanyola, etc. i les defenses francesa, escandinava, siciliana, eslava, holandesa, etc. L'obertura catalana és, doncs, una més de les moltes que s'utilitzen actualment. La seva denominació arranxa del torneig internacional celebrat l'any 1929 amb motiu de l'Exposició internacional de Barcelona. Un afeccionat català anomenat Francesc Armengol oferí un premi en metàl·lic a qui jugués un sistema inèdit proposat pel gran mestre X. Tartakower que s'anomenaria obertura catalana pel fet de jugar-se a Catalunya. Fou el mateix Tartakower, polonès però nacionalitzat francès, qui afrontà el risc d'experimentar-la.

Com passa sovint, perquè una obertura continuï usant-se assíduament és necessari que ambdós adversaris hi trobin suficients compensacions. Si és molt evident que un dels dos en treu grans avantatges, automàticament el jugador menys afavorit l'evitarà. Això significa que aquesta obertura es deixarà de jugar.

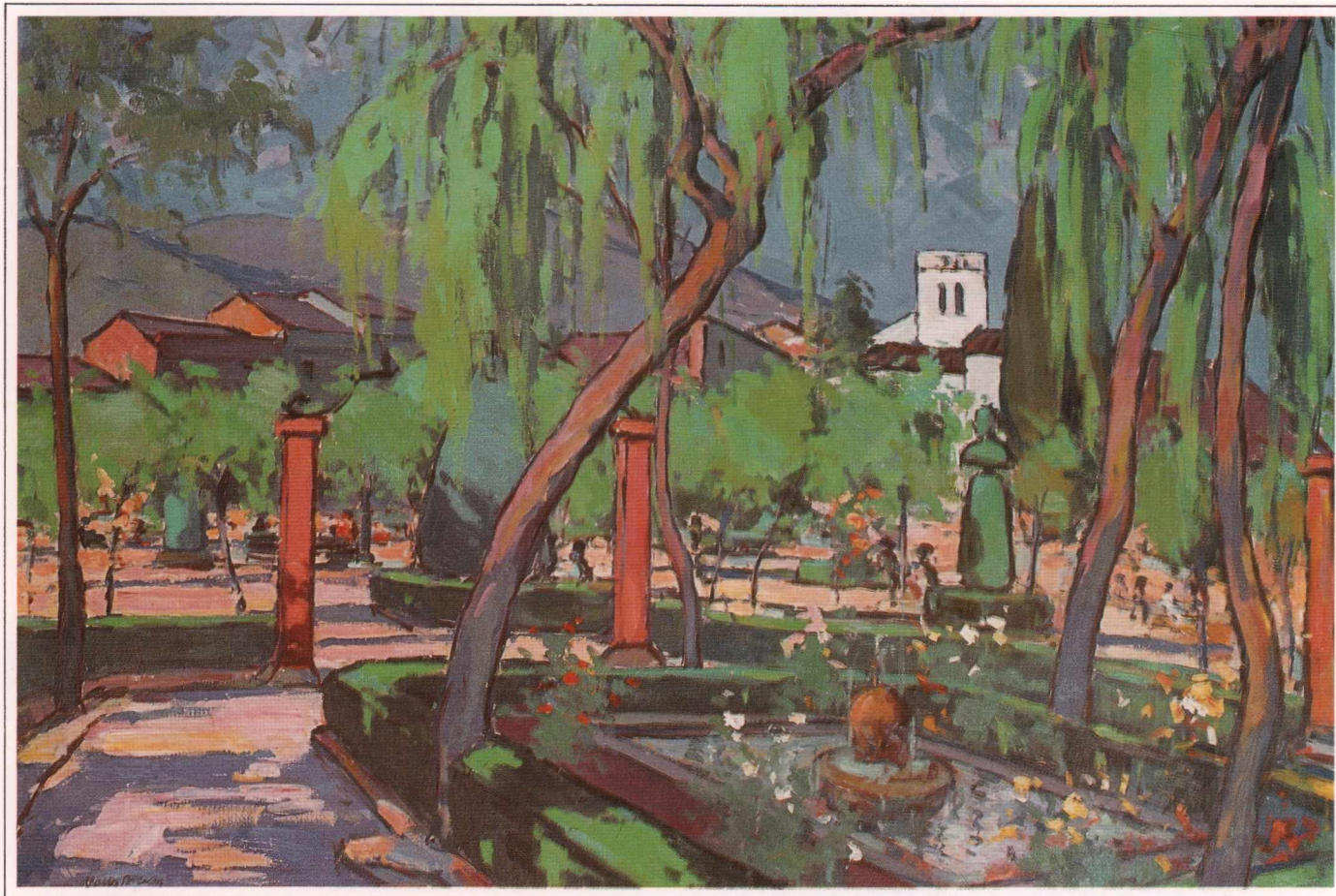
L'aportació del llibre té dos objectius. Per una banda demostrar que la seva utilització en els escacs de gran nivell és un fet molt freqüent. Per l'altra, i aprofitant-nos-en de l'anterior, hem pretès demostrar que tots dos jugadors tenen grans possibilitats d'obtenir suficients contrapartides. Això fa que jugadors de força mitjana puguin alligonar-se en aquest llibre i per tant jugar-la coneixent la seva estratègia, els avantatges que en poden obtenir i els inconvenients que hauran de minimitzar en el posterior desenvolupament del joc.

Finalment cal afegir que l'obertura catalana dóna lloc freqüentment a lluites posicionals, si bé en determinades variants és possible un joc obert, encara que no excessivament tàctic. La idea és, com en la immensa majoria de les obertures, el domini del centre, però a més a més s'especula amb la deficient activitat de l'àlfil de dama negra a canvi de la pèrdua, en algunes variants, no sempre temporal, d'un peó blanc.

Penso que els escacs catalans (i no solament els escacs) han d'estar satisfets de veure realitzat un projecte tan ambiciós i sentir-se legítimament cofois d'una denominació que és repetida i utilitzada arreu del món. Independentment de l'aportació genuïnament catalana en la confecció d'aquesta obertura, crec que el merescut lloc que ocupa correspon al pes que els escacs catalans tenen a nivell mundial, tan qualitativament com quantitativament.

JOSEP M. CALAF

LLUÍS VALLS ARENY

Lluís Valls Areny, *Plaça Major* (Castellar del Vallès), oli sobre tela, 130×89 (1956)

LLUÍS VALLS ARENY: «EL QUE VULL EN LA MEVA PINTURA ÉS EVOLUCIONAR, NO ESTANCAR-ME»

Lluís Valls Areny, *Autoretrat*, pluma, 8x19 (1982)

Lluís Valls Areny (Castellar del Vallès, 1927) és sens dubte un dels millors artistes que ha donat la vila de Castellar. El seu estil és figuratiu, i els paisatges del Vallès i de Sòria són la temàtica preferida de les seves teles.

Una tarda de novembre vaig tenir una xerrada en el seu estudi, una sala lluminosa i austera. Ell hi treballa tots els matins i fins al capvespre, mentre hi té llum solar, ja que la llum artificial li desfigura els colors. En Valls es pren amb estoïcisme les preguntes que li faig. No sembla que li agradi les entrevistes ni l'enrenou dels mitjans de comunicació ni allò que en diem la vida social activa. Prefereix més la solitud, el silenci, i passar pels llocs sense fer soroll. Home introvertit, contesta el meu qüestionari amb frases curtes, quasi tallants. No hi ha dubte que en Valls Areny s'expressa millor pintant que parlant. La seva obra és extensa en el temps, intensa per la seva forma i molt variada per les tècniques usades. És en definitiva un dels nostres artistes més creatius.

Quan tenia uns dotze anys vaig fer els meus primers dibuixos. Dos anys després començo a sortir amb el pare Caba. La descoberta de la natura em va estimular força. Més tard vaig anar amb el professor Vilatobà, de Sabadell, qui em va inculcar l'interès pel dibuix. Repetia constantment que el dibuix era la base de la pintura i sempre ho he tingut en compte. Era més bon pedagog que artista. Després vaig anar a l'acadèmia Baixas de Barcelona a fer guixos, és a dir allò que es fa a les acadèmies.

En el fons jo crec que les escoles d'art ensenyen la tècnica, però que l'art és una cosa que no s'ensenyava sinó que és el mateix artista qui l'ha de trobar.

La primera exposició la vaig fer l'any 52, als 25 anys. Encara la recordo amb il·lusió per l'empenta que em va donar. Malgrat ser la primera exposició no va ser gens improvisada, ja que portava onze o dotze anys pintant, i la vaig preparar a consciència. Hi vaig tenir molt bones crítiques.

L'any 1960 participo a la fira internacional de Chicago. Tot ve del fet que dos anys abans havia realitzat una exposició a la sala Jaimes de Barcelona, la qual va seleccionar alguns artistes per portar una part de la seva obra a la fira de Chicago. També hi havia quadres de l'humorista Cesc.

A les galeries Duncan de París, hi vaig obtenir l'any 1966 el primer premi, que consistia a poder exposar l'obra en una galeria de Nova York.

París em va causar una forta impressió. Em passava els dies pintant pels carrers, sobretot els ponts sobre el Sena. M'estimava més respirar a fons l'ambient, la vida, dels carrers i fer-hi apunts que no pas tancar-me a dins dels museus. Recordo haver visitat el Jeu de Paume, el museu dels impressionistes, però no el Louvre.

La primera exposició antològica que vaig fer va ser a l'Ateneu l'any 1978. La van organitzar alguns dels qui aleshores pertanyien a la junta, en Joan Sellent, en Josep Caixach... També hi va col·laborar en Josep Boadella. El vestíbul de l'Ateneu és petit, per això l'antològica era una petita mostra de la meua obra. Posteriorment aquesta experiència es va continuar amb altres artistes molt interessants com en Serrano i en Borrell. Crec que després es van acabar aquestes exposicions perquè sempre és difícil mantenir una constància...

La meua obra és molt variada pel que fa a les tècniques que utilitzo: dibuix, tinta xina, aiguades, aquarel·les, *gouaches*, olis... Vaig passar una època en què m'agrada-va experimentar totes les tècniques. Ara això no em preocupa. En realitat totes m'interessen; depèn del moment i del que vulgui realitzar, trio la que considero més adequada. En el fons estic convençut que la tècnica ha d'estar al servei de l'artista i no a l'inrevés.

La meua pintura fins a l'any 1956 segueix una etapa realista, però el quadre que vaig pintar sobre la plaça Major —i que aquest any ha adquirit l'Ajuntament— marca un trencament en la meua obra i n'inicia una altra més expressionista, gairebé abstracta; amb poc color, quasi només en blanc i negre. És el mateix quadre que podeu veure a la pàgina 9. Quan vaig a viure a la casa del carrer Catalunya, la meua adreça actual, canvio de nou, ja que la gran quantitat de color que veig al meu entorn m'impulsa a omplir una altra vegada els meus quadres de color.

L'anada a Castella, a Sòria concretament, em suposa un xoc fortíssim; em fa canviar totalment. No em servia de res tot el que havia fet amb anterioritat.

Almajano, el poble on passo els estius, és un lloc alt, per sobre dels mil metres. L'atmosfera és sempre neta i la llum és màgica, extraordinària. Tot ho puc veure de mil maneres. M'interessa captar sobretot la geometria dels camps; els espais amples, infinits, tothora m'han agradat.

Sempre he pintat els paisatges del Vallès i també lògicament els de Castellar. Hi va haver una època en què fruïa pintat vinyes; altres èpoques pintava teulades i ca-

rrers. Últimament he anat seguint l'evolució del pla de la Bruguera, abans agrícola, ara tan industrial. Una cosa que s'ha anat perdent són els vells camins de carro amb els seus solcs tan peculiars. Els infants d'ara no els coneixen, només han vist les roderes dels cotxes, que són molt diferents.

Altres paisatges que he pintat són els del Port de la Selva, Sant Pere de Rodes, Menorca, la Segarra, el lloc d'on descendeixo... M'agrada fer canvis de clima i de colors. Allò que vull és evolucionar constantment. El que més por em fa és estancar-me. Ara estic seguint una evolució molt lenta, gairebé imperceptible, però tanmateix sóc conscient que hi és.

Jo he estat un pintor que sempre he anat a la meua. Recordo que ja fa anys vaig passar un mes pintant a Lleida en companyia d'en Pere Marra —un bon amic i de qui em considero un gran admirador— i tanmateix no em va influir gens. No ens assemblem de res. Això ho considero positiu. És fonamental que cada artista tingui la seva personalitat.

En la meua obra predominen els paisatges perquè jo sóc un home a qui li agrada l'aire lliure. Em trobo molt bé en contacte amb la naturalesa. En canvi fent models em sento tancat. No és una qüestió d'èxit comercial: per damunt de tot vull sentir-me a gust a l'hora de pintar. Va haver una època que vaig fer diverses composicions sobre pomes. Eren unes pomes que en veure-les, i sense preveure-ho, em va venir un impuls de pintar-les. No me'n vaig poder estar. A l'hora de pintar em deixo portar pels sentiments.

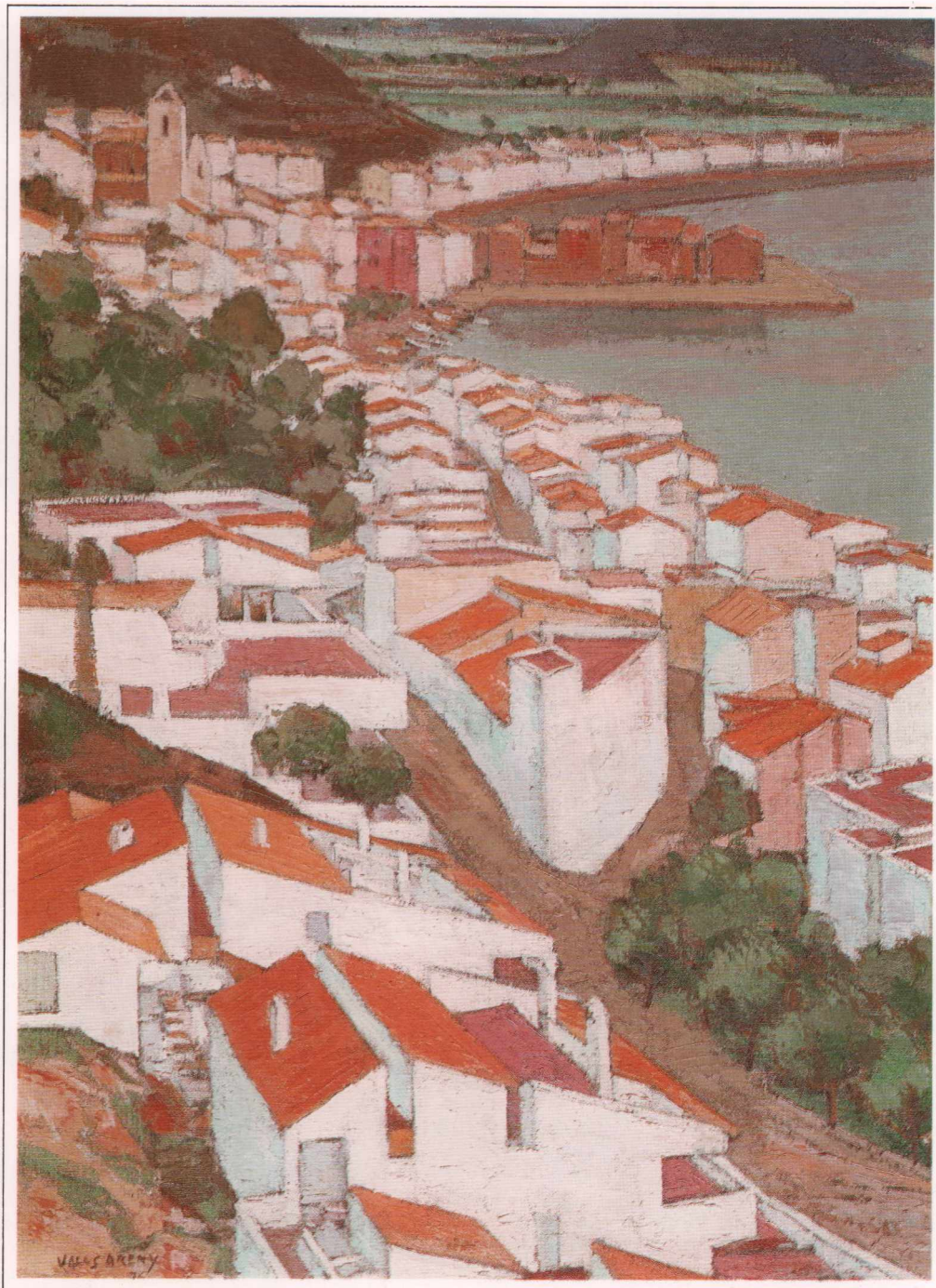
De la resta de belles arts, sento una especial predilecció per la música clàssica. Quan pinto no paro de sentir-ne. Quan vaig a Sòria sempre m'enduc la música de Bruckner i Mahler, s'identifica tant la seva música amb aquells paisatges...

S'ha anat fent fosc a l'estudi d'en Valls Areny. Des de l'ample finestrall observem els nombrosos fanals de l'Eixample que avancen implacables, igual que els nous vials asfaltats. Aviat la seva casa, abans als afores, es podrà considerar en un dels centres de Castellar, al costat de la nova zona esportiva. Lentament el progrés material ens va desfigurant els paisatges de la nostra joventut. ¿Amb els anys canvien els pobles o els homes? Jo crec que l'obra d'en Valls Areny, extensa i intensa, està cridada precisament a salvar-nos els paisatges de la nostra memòria...

JOSEP RAMON RECORDÀ

Lluís Valls Areny, *Montoliu de Segarra*, tècnica mixta, 65×50 (1976)

Lluís Valls Areny, *El Port de la Selva*, tècnica mixta, 100×65 (1976)

Lluís Valls Areny, *Cases del carrer de Sant*

Sebastià (Castellar), aiguada, 99x49 (1970)

Lluís Valls Areny, *Canal de l'elefant* (Sant Llorenç del Munt), aquarel·la, 35x25 (1989)

Lluís Valls Areny, *Vinyes del pla de la Bruguera* (Castellar), tinta xina, 65×45 (1981)

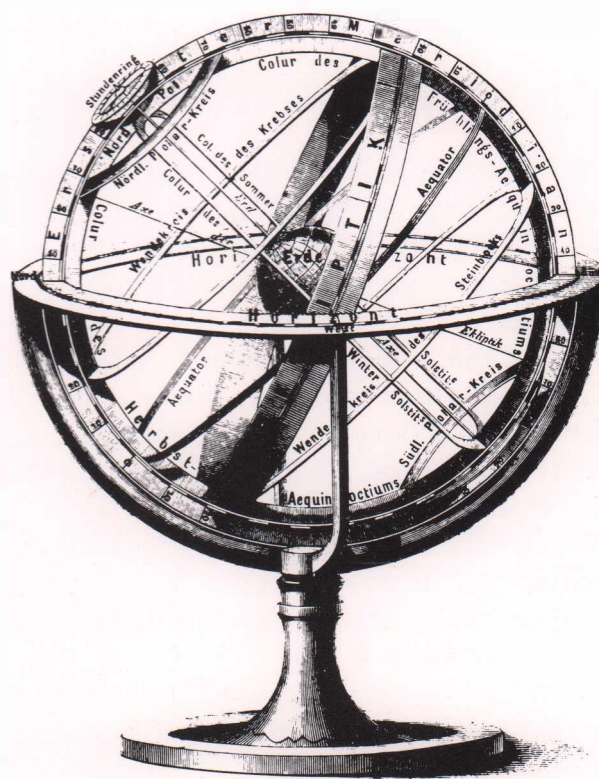
Lluís Valls Areny, *L'últim carro*, pluma, 70×50 (1978)

Lluís Valls Areny, *Estepa de San Juan* (Sòria), aiguada i pluma, 36×27 (1989)

Lluís Valls Areny, *Reznos (Sòria)*, oli sobre tela, 130×89 (1988)

TRES TEXTOS

ANTONI CLAPÉS

Lul·liana

Perdut en el foscant dels carrerons del vell Cork, vaig entrar en una taverna per tal de refer-me del fred humit que m'amarava. En el local només hi havia el patró, el qual després de servir-me una Murphys, va començar a discursar sobre el temps, amb evidents ganes d'encetar conversa. Aviat, en adonar-se que era estranger, em va demanar d'on venia.

—De l'illa de Mallorca; tanmateix, un país amb un clima més benigne que no pas Irlanda —li vaig contestar.

No sé pas de quim obscur forat va sorgir l'ombra d'un home d'edat indefinida, esperitat en sentir la meua procedència.

—Així, senyor, vos sou de la mateixa terra que el gran Llull —m'etzibà.

—Certament, vaig respondre. I, encara que no sóc un expert, me tenc per un admirador de la seva obra.

Immediatament se'm col·locà al costat i, amb to confidencial, va començar a contar-me la història del seu avi. La transcripció de forma molt abreujada car em resulta del tot impossible reproduir la proximitat de detalls amb què em fou transmesa.

«El meu avi, senyor, es deia Michael McMurray i era natural de Sligo. De jovenet va entrar en el seminari dels jesuïtes, a Dublín, on estudià filosofia i matemàtiques, ultra les disciplines pròpies del sacerdoci. Aviat va començar a familiaritzar-se amb l'obra lul·liana, sobretot l'Ars Magna, la qual exercia damunt seu una inexplicable fascinació. La veneració per l'obra del Doctor Illuminat el va dur a odiar Swift, a causa de la burla que aquest n'havia fet, amb el savi de Laputa.

«Després de molts anys d'estudi, va arribar a la conclusió que si es reactualitzava el disseny de la màquina de pensar (a la llum de les aportacions de la lògica formal, de l'àlgebra de Boole i del mètode dels camins crítics), seria possible calcular totes les possibilitats de l'atzar i es podria respondre a qualsevol qüestió, desvetllant-se, així, tots els arcanys del món, inclosa l'existència de Déu.

«Car l'error —diguem-ho així— de Llull va consistir a considerar, tan sols, tres discos: per tant, un subconjunt ínfim de possibilitats. El meu avi sostenia que s'havien de substituir aquests per un nombre aleatori d'esferes amb les definicions (establertes segons categories filosòfiques) i les regles de generació continuada de premisses, la conjunció de les quals donaria lloc a les conclusions finals. El projecte, naturalment, preveia la incorporació d'una màquina auxiliar que aniria eliminant les contradiccions i les deduccions absurdes.

«Les seves teories foren considerades herètiques, i va ser expulsat de la Companyia quan va negar-se a frenar les seves investigacions i a destruir els documents elaborats fins aleshores. Dilapidà la hisenda familiar per tal de continuar la recerca científica i el disseny de la màquina; després va començar un inacabable camí de rodamón: xarlatà de firal, mariner, dentista impostor, administrador de bordell, turber, pescador de perles al mar de Java... Així, acumulà alguns centenars de guinees i va poder començar a construir el giny, sense plànols de cap mena, car temia que algú no li manllevés la idea. Quan ja tenia enllestit el bastidor sobre el qual s'havien de muntar els engranatges amb les esferes que contindrien les definicions i les regles, una politja li colpejà —de forma accidental, se suposa— el crani i el va desnucar a l'instant».

Eren les onze en punt quan el patró va fer sonar la campana per advertir que el local es tancava. Amb la ment enterbolida, tant per la història de Michael McMurray com per les pintes d'*stout*, em vaig acomiadar d'aquell home.

L'endemà al matí, abans de prendre el ferry cap a Roscoff, vaig visitar un antiquari per tal de comprar algun gravat de tema bucòlic —tanmateix, els meus preferits— per al meu mas de Petra. Tafanejant pel magatzem, vaig descobrir, amagat entre una col·lecció de tapissos orientals i un escriptori Chippendale, un estrany artefacte que semblava una armilla, atapeïda de petites esferes, a la qual s'havien afegit unes grotesques figuretes, amb evident poca fortuna. L'antiquari va dir-me que, a parer seu, es tractava d'una mena de xarada de fira del segle passat i que els ninotets podien respondre a les preguntes que se'ls formulessin; en vida del seu avi, també antiquari, l'artefacte ja era en aquell indret.

—Si li interessa —afegí— li puc deixar a bon preu, car la seva inutilitat és ben palesa.

Al capdavant d'una de les potes del suport, en una placa de llautó rovellada, vaig poder-hi llegir, amb dificultat, la següent inscripció: *M. McMurray me fecit. MDCCCLVI.*

Concert impossible

(Tema amb tres variacions i una coda)

Tema

El concert és a les deu en punt, i ell tem arribar-hi tard —com de costum— si no s'espavila. Acaba de sopar amb una revolada, pren l'abric i se'l posa mentre baixa corrent l'escala, sense esperar l'ascensor —massa lent. Ja al carrer, atura un taxi, dóna l'adreça del local i suggereix l'itinerari que creu més ràpid. Incita el xofer a saltar-se semàfors en ambre, alguns en roig. En arribar al teatre, paga amb escreix el servei, menyspreant el canvi. Travessa a gambades l'accés i empena el porter amb energia. Puja de dos en dos els graons que menen al pati de butaques.

I

Quan aconsegueix el replà, s'entrebanca amb un rebec de l'alfombrat, cau estrepitosament damunt de la darrera fila i es produeix un traumatisme cranial. Tenyida de sang, la mirada li explica que no hi ha cap espectador i que l'escenari és buit, llevat del piano —un Steinway refulgent— i el banquet de vellut verd.

Abans de morir, recorda que el pianista havia de ser ell i que el concert estava anunciat per a l'endemà.

II

En entrar, s'adona que la sala és buida i que el pianista que interpreta Beethoven —amb escassa fortuna— és ell mateix.

Una vegada més, ha fet tard. Fins i tot al seu propi concert.

III

Quan s'asseu, esbufegant, rere el refulgent Steinway, s'adona que l'orquestra ja està a punt: el director, prest a donar l'entrada; el *concertino*, amb l'arc damunt les cordes; violins, violes, violoncel·ls, contrabaixos, flautí, flautes, oboès, clarinets, fagots, contrafagot, trompes, trompetes, turba, caixes, címbals, percussions. Tots, expectants. Ha arribat, però, amb tant de retard que els músics han esdevingut estàtues silents.

El Concert número cinc, dit de l'Emperador, de Beethoven, quedarà reduït, doncs, a una peça per a piano sol.

Coda

El concert és a les deu en punt.

Quan, finalment, aconsegueix asseure's rere el refulgent Steinway, obre la tapa i s'adona que les tecles han fugit: impossible, el concert. Es gira devers el pati de butaques, que roman buit. Arronsa les espatlles com si vulgués excusar-se. Endinsa una mà a la butxaca del frac i treu un petit ràdio-cassette. EL col·loca damunt del piano i desapareix per un lateral.

La música de Beethoven comença a guarnir els velluts de la sala.

(1987)

Raapstelen

Haviem quedat, en Benet Rossell i jo, a la cantonada de la Rambla de Catalunya i Consell de Cent per tal de discurssejar. Ell, d'idees (en forma de qualsevol mot); jo, d'una pràctica (disfressada, per ventura, de tassa de cafè).

Puntual com sóc, vaig arribar a la cita una hora abans. Malgrat el dia assolellat feia molt fred; una temperatura inusualment baixa per a l'època d'any en què erem. Com que no havíem concretat exactament el lloc on trobar-nos —tot just havíem convingut que es tractava de la «cruïlla», sense especificar-ne la cantonada—, jo anava d'una banda a l'altra, a estones amb els ulls, a estones caminant. Ja em coneixia de memòria els tres quadres, abominables, que la galeria del xamfrà exposava: surrealisme bla disfressat d'hiperealisme. També em sabia repetir, un per un, els objectes, trivials, banals, que mostrava una botiga de disseny.

Al cap de molta estona —jo, aleshores, ja havia perdut la noció del temps i, també, de l'indret—, veient que en Rosell no apareixia per enlloc, vaig decidir trucar-lo al seu estudi, car suposava que si no acudia a la cita era perquè alguna cosa important el retenia. Tot just acabava d'entrar a la cabina telefònica, que vaig veure de lluny un gran ocellot que s'atansava, planejant fins a aterrar al meu costat. Duia un manat de verdura al bec, com una mena de rave espinacat.

Sorprès per aquella insòlita aparició, vaig fer-li senyals que fugís, encaparrat com em trobava per l'absència del meu amic; però ell m'observava de forma distreta, com avorrida. Era clar que li semblava ridícul el meu capteniment. De sobte, va començar a parlar, amb veu nerviosa, de lleugera inflexió occidental.

Tenia ganes —em féu saber— de donar un tomb en bicicleta i de dibuixar. (No va especificar si volia fer ambdues coses de forma simultània. Jo li vaig dir que no disposava de cap bici, i que el dibuix em semblava una pràctica absurda perquè consisteix en un joc de vanitats i de reproduccions sense sentit, com els miralls.

De tota manera insistí a demanar-me llapis i paper, car «tenia coses importants a fer». Vaig atansar-li el que em demanava alhora que li pregava que em deixés tranquil, car ja tenia prou preocupacions.

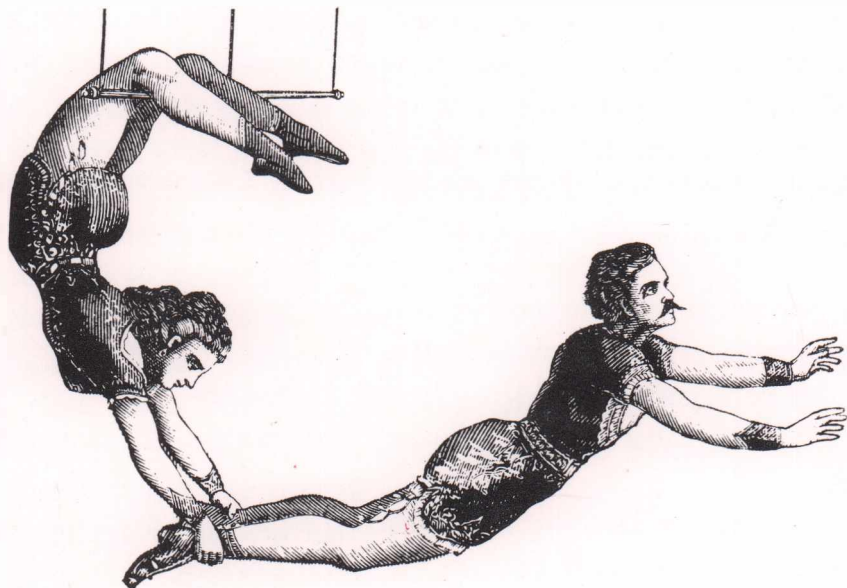
De manera que se situà al bell mig de la Rambla i, amb aquell ram de verdura de serenor al costat, va començar a escriure i escriure, dibuixant uns estranys signes que conformaven tot un microcosmos. Jo seguia trucant i trucant a en Rosell, però ningú no despenjava el telèfon, a l'altra banda.

Va passar, d'aquesta manera, molta estona; tanta, que es va fer fosc, negre nit. L'ocell seguia escrivint, amb aquell codi xifrat que tan sols ell entenia; de tant en tant, esbocinava la verdura, se n'endua un trosset al bec i el mastegava amb evident fruïció, fins que se la va acabar tota.

Finalment, vaig decidir tornar-me'n a casa, ja que era evident que en Rosell no vindria pas. Li ho vaig fer saber a l'ocell, el qual digué que a ell també se li havia fet tard. Sense afegir res més, va posar-me a la butxaca el plec d'escriptures que havia anat confegint, i va emprendre el vol, garfint-me amb les seves potents urpes i enduent-se'm cap a l'infinit, amb ell.

Fou d'aquesta faisó com vaig ser transportat a l'indret pla com una taula de despatx, on sempre plou, i on s'hi fa una salutífera, extraordinària, verdura que se'n diu Raapstelen.

(1990)

TEATRE DE TRAPEZI

JOSEP-RAMON BACH

Personatges

EL TRAPEZISTA: Atlètic, poètic i tendre.

LA TRAPEZISTA: Atlètica, poètica i tendra.

Lloc de l'acció

Sota la carpa d'un circ.

ACTE ÚNIC

(Els dos trapezistes dalt del cordam, en sengles plataformes de llançament, a punt d'iniciar l'espectacle).

Ell : Desxifres el peix per damunt la marea?

Ella: Desxifro el compàs vagarrejant sobre el mapa.

Ell : Escoltes l'embat del vent caient a plom damunt la barca?

Ella: Escolto les presses d'un combat estrany. *(Pausa)*. No sents, com jo, la fressa d'un estrèpit formidable.

Ella: Sento el goig que m'empeny la vida, aquí, entre l'espasat i el brau.

Ella: I no escoltes el fru-fru lleuger dels crisantems quan parlen?

Ell : *(Amb estranyesa)*. Els sents tu?

Ella: Els sento com sentiria si fossin vius els cordills d'aquesta tramoia.

Ell : I veus els homes abdicar de llurs presents?

Ella: Veig el sol i la tenebra, ambdós, com un llamp temible que tot ho eixorda.

Ell : I palpes la humitat del món?

Ella: Obro les mans i tot se m'escapa. *(Pausa)*. És l'atzar qui em manté encara foll?

Ell : És el trapezi que ens prem com un nus de vent. *(Pausa)*. Vols ser tu la primera a lli-mar la nosa?

Ella: Vull ser la primera.

Ell : Acceptes el risc?

Ella: Accepto el risc i t'agraeixo la gentilesa.

Ell : Endavant!

(Redoblen els timbals, mentre ella el llança al buit).

Ella: El món té dues opcions transcendent: esdevenir foll o arremetre la follia. On et situes tu, que desafies la lletra?

Ell : *(Balancejant-se amb aplom)*. D'aquí dalt estant no hi ha res de sublim. El mar oblida l'onatge, i la terra perd el seu perfil.

Ell : Què fas, doncs, que tant precis parles?

Ella: Espero el braç que enllaci l'obra.

Ell : Sóc jo que així t'empeny a la disbauxa?

Ella: És el vici après de la feina ben feta. L'aire ens empeny, però cal endevinar del vent el plaer que calla.

(Novament redoblen els timbals. Ell, a deshora de la seva companya, es precipita lliure a l'espai).

- Ell : *(Tot gronxant-se)*. El riu no té fronteres. En el joc astut no sóc covard. Espero, això sí, el moment solemne.
- Ella: *(Creuant-se i allunyant-se del seu company)*. Entre els fils del teixit embrullat, s'hi troben també les veles?
- Ell : Ca! Les veles són els fills oblidats del silenci. *(Pausa)*. Ets tu, per ventura, genet de la pluja?
- Ella: No tinc cavall, ni vull carruatge, però agusant l'imaginari em sento viatger de primera.
- Ell : I tot fent camí, veus, com jo, el foc ocult entremig les brases?
- Ella: Veig un camell que llepa la sorra amb els ulls humitejats de tant pregar.
- Ell : I l'arc del destí amb el futur ple de lloses? *(Acompanyat pels timbals, compona una figura a l'aire i torna a prendre la seva posició d'abans)*.
- Ella: La nit amb plomalls de gallina! *(Composa, també, una figura i, en acabar-la, torna a la seva posició de partida. Els timbals li marquen el temps)*.
- Ell : I el difícil accés del vaixell al port?
- Ella: El grill, que cerca l'eina per les contrades del sol.
- Ell : *(Trencant l'encanteri)*. Amiga, doncs quasi ho hem vist tot.
- Ella: Decidim d'un cop per tots la joia?
- Ell : Cerco l'equilibri que em cal.
- Ella: A punt?
- Ell : Llest!
- (Els timbals alerten el perill i reclamen silenci. Els dos trapezistes executen un difícilíssim exercici d'acrobàcia amb una pulcritud desmesurada)*.
- Ella: *(A mig exercici)*. El niu del lleó és el peu de l'àliga!
- Ell : *(Volant pels aires)*. El cor del cargol és el secret del circ!
- Ella: *(En tornar al punt de partida)*. Ho hem aconseguit!
- Ell : Ho hem aconseguit. Gràcies!
- Ella: Sents encara el brogit del dilluns?
- Ell : Sento el desig d'escopir la platja.
- Ella: Pagaries pel risc de creuar-te amb un tren?
- Ell : Pagaria per dormir a dalt d'una biga.
- Ella: *(Trencant la farsa)*. No sent com això ja s'acaba?
- Ell : Sento que les mans em diuen prou.
- Ella: Doncs, som-hi!
- Ell : D'acord!
- (Composen una nova figura i, en acabar-la, cadascú pel seu costat, sota l'obligat redoblament dels timbals, davallen a la pista. En ser-hi, saluden el públic amb naturalitat)*.
- Ell : *(Que en trepitjar el terra es sent incòmode)*. En desfer-se qualsevol llaç, l'ocell perd les plomes.
- Ella: *(Descoratjadament)*. Si morís de vella, m'agradaria convertir-me en una corda.
- Ell : *(Donant el do de pit)*. Sempre, quan acabo de ballar un vals, voldria ser músic!
- (Mentre fan els darrers compliments, el silenci i la foscor cauen lentament damunt l'escena)*.

(Aquesta peça de Teatre Fugaç, escrita l'any 1977, fou estrenada al Teatre Regina de Barcelona, l'11 de novembre del 1980, per l'Aula de Teatre de l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell, sota la direcció de Francesc Ventura).

ROBERT FROST

QUATRE POEMES

Versió de Miquel DescLOT

La Poesia moderna té, massa sovint, fama de difícil, d'impenetrable. Inclús molts lectors habituals de poesia es resisteixen, per aquest prejudici, a entrar en les pàgines d'alguns dels més grans poetes d'aquest segle. No cal pas dir que aquesta mala fama és, de vegades, merescuda; però també cal convenir que, al més sovint, l'obstacle que s'aixeca entre els poetes moderns i els lectors de poesia no és sinó una mena de mandra d'aquests últims a explorar territoris desconeguts, a canviar d'hàbits de lectura poètica; amb tota la consegüent pèrdua irreparable de riqueses que ens estan específicament destinades.

L'obra de Robert Frost (1875-1963), un dels grans poetes americans d'aquest segle —i això ja vol dir molt—, sembla nascuda per fer a trossos l'esmentat prejudici. Format en estudis clàssics a Dartmouth i Harvard, Robert Frost va tenir la il·lusòria dèria de viure de la feina de pagès, a Nova Anglaterra, cosa que naturalment només li va reportar maldecaps. L'any 1912, veient que el camp no li donava prou per viure, i que els seus poemes no desvetllaven cap interès entre els editors americans, emigra a Anglaterra, on la seva poesia havia de ser rebuda amb entusiasme. En esclatar la guerra, se'n torna a Nord-Amèrica, amb la idea de dedicar-se a l'ensenyament. Llavors, però, el seu país el rep com el gran poeta que era, i el seu prestigi no farà sinó créixer incessantment fins a la mort.

M.D

REFENT PARET

Hi ha alguna cosa que detesta els murs,
que n'infla el camp engelabrit de sota,
que n'esbarria al sol els rocs del cim,
i hi fa esvorancs de l'ample de dos homes.
L'obra dels caçadors és tota una altra:
jo he adobat, rere el seu pas, indrets
on no quedava pedra sobre pedra,
i és que, per plaure als gossos, aterraven
tot refugi als conills. Els esvorancs
que jo dic ningú mai no els ha vist fer,
però en venir el bon temps allà els teniu.
Ho dic, doncs, al veí d'enllà el serrat,
i quedem un matí per resseguir,
bo i reparant-lo, el mur entre nosaltres.
Fem camí amb la paret per entremig.
A cadascun els rocs del seu cantó.
Uns són planers, i d'altres tan rodons
que els hem de dir un conjur perquè no caiguin:
«aguanta ferm fins que hàgim girat cua!»
Els dits se'ns van pelant de remenar-ne.
Oh, res, un altre joc a l'aire lliure,
a dues bandes. Poca cosa més.
I és que a l'indret on som no ens cal paret:
ell hi fa pins, i jo el meu pomerar.
Les pomeres no creuaran la ratlla
per menjar-se les pinyes, li insinuo.
Ell hi fa: —A bona tanca, bons veïns—.
Tocat de primavera, jo barrino
si no podria fer-lo trontollar:
—Per què millors veïns? Si hi hagués vaques,
encara, però aquí no n'hi tenim.
Abans d'aixecar un mur jo vull saber
què deixo a fora i què confino a dins,
i a qui, si no, podria molestar.
Hi ha alguna cosa que detesta els murs,
que no els vol—. Li podria dir: —Follets—,
però ben bé no ho són, i més m'estimo
que si de cas s'ho digui ell. El veig,
amb una pedra fortament garfida
a cada mà, com un salvatge en armes.
Es mou en la foscor, a mi em fa l'efecte,
no només de les ombres de la fronda.
No oblidarà la dita del seu pare,
cofoi d'haver-ho rumiat tan bé,
i hi torna: —A bona tanca, bons veïns.

LA MORT DEL MOSSO

Mary, a la taula, seu davant el llum, absorta,
esperant Warren. I en sentir-li els passos
es llança de puntetes a les fosques
per trobar-lo a l'entrada amb la notícia
i prevenir-lo: —Silas ha tornat—.
Llavors surt ella enfora de la porta
mentre l'ajusta. I diu: —Sigues-hi amable—.
Li pren dels dits les coses del mercat
per deixar-les a terra, i se l'emporta
a seure amb ella als esglaons de fusta.

—Quan he deixat de ser-hi amable, amb ell?
Només que ja no el vull llogar —respon—.
Prou el vaig advertir a l'última sega.
«Si marxés» vaig fer jo, «no tornaràs»
I és bo per res? ¿Qui més l'acolliria
als seus anys per la feina que pot fer?
No hi ha manera humana de comptar-hi.
Quan més el necessites, se te'n va.
«Troba que hauria de guanyar una paga,
si més no per poder comprar tabac
i així no haver de manllevar a ningú».
«Molt bé» responc, «però no puc pagar-te
un salari: què més voldria jo!»
«Hi ha qui pot». «Doncs que ho faci aquest que pot»
No em sabrà greu si troba res millor,
com diu. Però ja pots estar segura
que quan comença així un corcó l'empeny
a fugir amb quatre cèntims a la bossa...
en temps de fenc, quan calen tots els braços.
I a l'hivern llavors torna. N'estic fart.

—Xit, no cridis, que et pot sentir —fa Mary.

—Ja ho vull. Una hora o altra ha de sentir-ho.

—Està retut. I dorm vora l'estufa.
En tornar de can Rowe me l'he trobat
arraulit a la porta del graner,
que feia pena i... vaja, mitja por...
no cal que riguis... no l'he conegut...
m'ha agafat per sorpresa, i sembla un altre.
Ja ho veuràs.

—On has dit que havia estat?

—No ho ha dit. L'he estirat fins a la casa,
li he fet te i li he donat tabac.
He intentat que em parlés dels seus viatges.
Però res, ha seguit capcinejant.

—I què ha dit! Ha dit alguna cosa?

—Ben poc.

—Alguna cosa? Va, confessa
que t'ha dit que em desguassaria el prat.

—Warren!

—Ho ha dit? Només ho vull saber.

—És clar que sí. Què més podia dir?
No li voldràs escatimar, pobre home,
que encara guardi un bri de dignitat.
Hi ha afegit, si de veres vols saber-ho,
que també birbaria la quintana.
T'ha dit mai una cosa per l'estil?
Si l'haguessis sentit com s'embullava,
Warren. Fins m'he aturat a contemplar-lo
dos o tres cops —tan neguitosa estava—
per veure si parlava endormiscat.
Retreia Harold Wilson —ja el recordes—
el noi que vas llogar quatre anys enrere,
que ja ha acabat l'escola i ara és mestre.
Diu que l'hauries de tornar a llogar.
Que farien, tots dos, un gran equip
per deixar-nos la finca com un sol.
Però això ho barrejava amb altres coses.
Troba que el noi promet, si no fos tanta
instrucció... ja saps com discutien
sota el sol inclement de juliol,
Silas al carro aparellant el fenc,
Harold a terra per anar passant-l'hi.

—Sí, i jo, per no sentir-los, m'apartava.

—Doncs l'home està obsedit per aquells dies.
Ara ves com perduren certes coses!
L'aplom d'aquell vailet el va ferir.
Al cap dels anys encara se li acuden
respostes que li hauria pogut fer.
I jo el comprenc. Conec molt bé la ràbia
de trobar la resposta massa tard.
Ell associa el noi amb el llatí.
Diu que què em sembla que el noi estudiï
el llatí com si fos el violí:
perquè li agrada. Ves quina raó!
Diu que no va poder fer creure a Harold
que ell sabia trobar aigua amb una branca...
ja es veu de què li ha servit l'escola.
Vol reprendre-hi el tema. I sobretot
li agradaria de poder tornar
a ensenyar-li com s'ha d'apilar el fenc...

—Sí, és el que el vell Silas fa millor.
Deixa cada forcada al lloc precís,
i l'agarba i la compta amb tota cura
per retrobar-la fàcilment en treure-la
a la descàrrega. Això ho fa molt bé.
Les treu a garbes, com grans nius d'ocell.
Mai no el veuràs maldant damunt el fenc
per alçar-se, amb la garba, a si mateix.

—Ell creu que si el pogués ensinistrar
llavors podria fer servei a algú.
No pot veure un minyó xuclat pels llibres.
Sempre pensa en els altres, pobre Silas,
però no pot mirar cofoi enrere
ni tampoc endavant amb esperança,
sempre el mateix, ahir, i avui, i demà.

Un tall de lluna queia per ponent,
arrossegant el cel cap a la serra.
La llum inunda Mary, que en notar-ho
li estén el davantal. I fica els dits
entre les cordes d'arpa de l'heurerera,
que la rosada tensa fins al ràfec,
com si hi sonés una tendresa muda
per a ell, assegut al seu costat.

—Ha tornat per morir a casa, Warren:
no tinguis por, no et plantarà, aquest cop.

—A casa —somriu ell.

—Doncs què, si no?
Tot depèn del que entenguis tu per casa.
És veritat que no ens és gaire més
que aquell llebrer que va venir amb nosaltres
de dins el bosc, baldat de seguir un rastre.

—Casa és l'indret on si t'hi cal anar,
han d'acceptar-t'hi.

—Jo n'hauria dit
allò que, no sé com, no et cal merèixer.

Warren s'aixeca i fa un parell de passos,
cull un bastó de terra i torna enrere,
el parteix amb la mà i en llança els trossos.
—¿Creus que a nosaltres ens és més que no
a son germà? Només amb tretze milles
de camí arribaria a casa seva.
Segur que avui n'ha caminades més.
Com és que no hi ha anat? Un germà ric,
un personatge: és director d'un banc.

—Ell mai no n'ha dit res.

—Però ho sabem.

—Cert que el germà té el deure d'ajudar-lo.
Ja veuré d'ocupar-me'n. Li pertoca
d'acollir-lo, i qui sap si no ho faria...
Potser és millor del que ens afigurem.
Però apiada't del vell Silas. ¿Creus
que si s'enorgullís del parentiu
o pogués treure res de son germà
no n'hauria parlat un dia o altre?

—Què deu haver-hi, entre ells?

—Jo t'ho diré.

Silas té un tarannà que si a nosaltres
no ens molesta, als parents els sembla horrible.
No ha fet mai cap cosa molt dolenta.
No entén per què no val ell com un altre.
Pot ser un inútil, però no sabria
rebaixar-se per plaure a son germà.

—És incapaç de fer cap mal, el vell.

—A mi me'n feia al cor, però, de veure'l
amb el cap contra el viu del respatller.
No ha volgut deixar-se dur al sofà.
Entra, si et plau, i mira què pots fer-hi.
Jo ja l'hi tinc parat per a avui nit.
Et xocarà de veure'l tan gastat.
No treballarà més, n'estic segura.

—Doncs jo, no ho sé, no n'estaria tant.

—Potser no, però mira-ho tu mateix.
Però, Warren, si et plau, recorda el què:
només ve a desguassar-te el prat, ho sents?
El vell s'ha fet un pla. No te n'hi riguis.
Tant pot ser que te'n parli com que no.
Jo em quedo a veure si aquell nuvolet
encerta o no la lluna.

I l'encertà.

Ja eren tres formant un pàl·lid rengle:
la lluna, el nuvolet de plata, i ella.

Warren torna —que ràpid!, troba ella.
Se li asseu al costat, l'agafa i calla.

—Warren? —demana.

—Mort —fa la resposta.

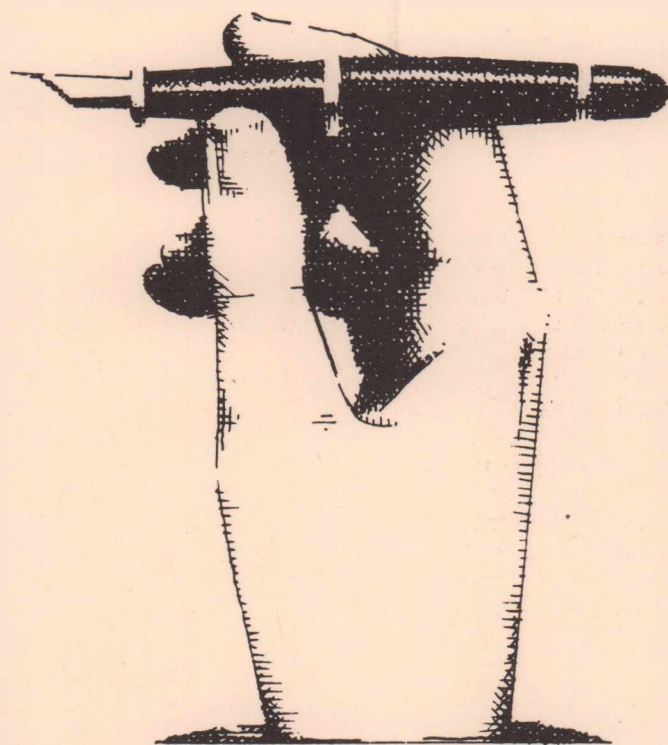
LA PILA DE LLENYA

Anant, un dia gris, pel fred marjal,
m'aturo i dic: —Deixa'm fugir d'aquí...
No, seguiré endavant... i ja veurem—.
La neu dura em sosté, tret d'algun punt
on cedeix sota el peu. Només veig línies,
molt alzinades, d'arbres llargs i esvelts,
tots massa iguals per distingir un indret
i poder assegurar que he estat aquí
o allà: senzillament, sóc lluny de casa.
Davant meu un ocell s'envola amb cura
d'interposar un tronc d'arbre entre nosaltres,
i de no confiar-me qui és ell,
ell que és tan ximple de pensar el que pensa.
Pensa que el caçaré per una ploma,
la blanca de la cua; com aquell
que tot s'ho agafa com si anés per ell.
Si alcés el vol es desenganyaria.
Llavors veig una pila de llenyam
que me'n distreu i fa que el seu temor
l'empenyi on potser jo hauria fet cap,
sense haver pogut dir-li ni bon vent.
Vola a un últim redós dellà la pila.
És una càrrega d'auró, tallada
i apilada d'acord amb la mesura.
No en sé veure cap altra per allí.
Ni hi ha petjades a la neu del volt.
I no és pas tallada d'aquest any,
ni tan sols del passat, o fins de l'altre.
La fusta és grisa i se'n desprèn l'escorça,
la pila es clava a terra. La vidalba
l'ha lligada amb cordills, com un fardell.
La sosté d'un costat un arbre viu,
i d'un altre una estaca amb estintol
a punt de caure. Penso que només
algú que visqui per mudar de feina
pot oblidar un treball que va costar
tanta suor i esforç amb la destrat,
i abandonar-lo lluny de llar o estufa
perquè escalfi el marjal amb el caliu
pausat i sense fum de la ruïna.

FORA, FORA...

La serra ronca al pati fent estesa
de serradures i tions d'estufa,
de dolça flaire si l'airet hi alena.
Qui n'aixequi la vista comptarà
quatre carenes, l'una rere l'altra,
sota la posta, enllà d'enllà del Vermont.
La serra brunz i ronca, brunz i ronca,
segons si roda lliure o talla fusta.
I res no passa: el dia ja s'acaba.
Pren tot un dia, haurien pogut dir
per plaure al noi, en dar-li la mitja hora
—tan gustosa, sostreta de la feina.
Sa germana apareix amb davantal
a dir: —A sopar!—. Al mateix punt, la serra,
com per mostrar que entén el que vol dir,
salta a la mà del noi, o sembla fer-ho...
car l'ha d'haver acostada ell. Com sigui,
no s'han pas repellit. Però la mà!
El vailet xiscla una planyent rialla
mentre se'ls tira a sobre amb la mà enlaire,
mig en súplica, mig perquè la vida
no li fugi. Llavors el noi s'ho veu
—prou gran per adonar-se'n, bordejàs
fent feina d'home, tot i ser ben nen—,
s'ho veu tot llest. —Que no em talli la mà,
el metge. No li ho deixis fer, germana!—.
Però, de fet, de mà ja no n'hi queda.
El metge el mena a la foscor de l'èter.
Agut, infla els llavis amb el bleix.
Tot d'una, el que li pren el pols s'esglaia.
Ningú ho pot creure. Li escolten el cor.
Poc... menys... no gens! Això ho acaba tot.
Res més a fer-hi. I ells, com que ells no són
el mort, se'n tornen a les seves coses.

artilletes

bon nadal

EN AQUEST NADAL,
LLIÇÓ D'UN VELL PROFETA

Jr. 6:14.

A Montserrat Roig.

Uns tristos mots qui sap si portaran
vestigis d'alegria a la tristesa:
davallades cisternes del temps,
esglaons del meu fred fins als ulls del no-res.
Amb vana agitació els qui són del tot morts
feien esperançadament que aquell incert demà
m'esdevingués la sang d'ahir, vergonya avui.
Aleshores sentia cada hivern la bona olor
humida de la molsa estesa sota l'ombra
de galzeran i bruc, arbres d'un petit món
glacat per sempre, immòbil ben endintre dels pous.
Però ara sóc al carrer, a la dura ciutat,
sol entre la multitud que d'esma va dient
paraules allunyades d'una promesa pau,
i jo escolto i miro i cerco, i no hi ha pau enlloc.

SALVADOR ESPRIU
B., Nadal de 1963

Sala d'Exposicions **WATTS·ART**

Sant Pere d'Ullastre, 9 - CASTELLAR DEL VALLES

DEL 15 AL 31 DE DESEMBRE 1990

VALLS ARENY

OLIS I AQUAREL·LES

HORARI: Feiners de 2/4 de 7 a les 9 vespre; Festius de 12 a 2 matí i de 2/4 de 7 a 9 vespre

Rasquet

Artilletres — Núm. 10 — Any V — Castellar del Vallès — Desembre, 1990 — *Edita:* Artilletres — *Imprimeix:* Gràfiques Castellar, Puig de la Creu, 3, Tel. 714 51 42 — *Dipòsit legal:* B - 14.427 - 1986 — *Fotocomposició:* Novotipo — *Portada:* Lluís Valls Areny, *Mura* (fragment), aiguada i pluma, 65x50 (1975)

Preu de subscripció any 1990: 1.400 ptes.

Els articles publicats a *artilletres* expressen solament l'opinió dels seus autors.

Artilletres s'edita amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Un Banc amb seny

Per merèixer la seva confiança, oferir-li seguretat i donar-li tranquil·litat, en el Banc de Sabadell treballem amb professionalitat, fent ús de la nostra experiència i innovant constantment.

Així és el Banc de Sabadell. Tot un Banc al seu servei.

Banc de Sabadell. Un Banc amb seny.

BANC DE SABADELL